

Priloga: Rzd-01-21-00047-01

Datum: 14.12.2021

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00100**

Ime enote: **Jasličarstvo**

Sinonimi imena enote:

Izdelovanje jaslic, Postavljanje jaslic

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege, rokodelska in obrtniška znanja, gledališke uprizoritve

Tipološka gesla:

izdelovanje jaslic, postavljanje jaslic, božič, sv. trije kralji

Kratek opis:

Jasličarstvo je dejavnost, povezana z izdelovanjem in postavljanjem jaslic v predbožičnem času. Upodabljanje Jezusovega rojstva v obliki jaslic je pomemben in zelo razširjen del praznovanja božiča.

Opis:

Jasličarstvo je dejavnost, povezana z izdelovanjem in postavljanjem jaslic v predbožičnem času. Upodabljanje Jezusovega rojstva v obliki jaslic je pomemben in zelo razširjen del praznovanja božiča.

Jaslice so največkrat tridimenzionalna, večinoma miniaturna upodobitev Kristusovega rojstva ter poklona pastirjev in Svetih treh kraljev. Pred božičem jaslice postavljajo na domovih, dvoriščih, v cerkvah, javnih prostorih in naravi. Praviloma stojijo do svečnice (2. februarja), najmanj pa do Svetih treh kraljev (6. januarja). Družinske jaslice največkrat postavljajo pod božičnim drevesom ali posebej, na podeželju ponekod še vedno v bogkovem kotu. Pri postavljanju hišnih jaslic pogosto sodelujejo otroci. Za postavitev jaslic v cerkvah v številnih župnijah poskrbijo jasličarske skupine.

Število jasličnih figur je zelo različno, vedno so prisotni Jezus, Marija in Jožef, pogosto tudi pastirji, angeli in Sveti trije kralji s spremstvom, ki jih v jaslice dodajo 6. januarja. Število drugih likov, med katerimi so tudi domače živali, se spreminja. Jaslične figurice so lahko statične ali se premikajo s posebnimi mehanizmi. Postavljene so v panoramsko oblikovano in pogosto osvetljeno pokrajino, ki naj bi skupaj s figurami spominjala na Betlehem, lahko pa so liki in pokrajina povezani z lokalnim okoljem in tamkajšnjim načinom življenjem.

Poleg miniaturnih tridimenzionalnih jaslic so se pojavile tudi žive jaslice in jaslice v naravni velikosti. Leta 1990 so v Postojnski jami prvič uprizorili žive jaslice, gledališko predstavo, ki prikazuje Kristusovo rojstvo. Na Šmarni gori pri Ljubljani so leta 1991 postavili prve jaslice v naravni velikosti. Oba tipa jaslic sta se razširila tudi drugod po Sloveniji.

Miniaturne jaslice in jaslice v naravni velikosti so izdelane iz različnih materialov.

Med izdelovalci jaslic so ljubiteljski rezbarji, rokodelci – na primer pletarji in klekljarice, keramiki, umetniki in drugi, ki jaslice izdelujejo na novo ali jih dopolnjujejo z novimi liki. Jasličarji delujejo samostojno ali se povezujejo v lokalna društva. Leta 2001 je bilo ustanovljeno Društvo ljubiteljev jaslic Slovenije. Industrijsko izdelane jaslice in posamezne figure iz različnih materialov je moč kupiti tudi v trgovinah.

Jaslična ustvarjalnost ima v Sloveniji dolgo tradicijo, zelo pa je oživela v 90. letih dvajsetega stoletja, ko so začeli po številnih krajih organizirati razstave jaslic.

Leta 1991 je razstavo družinskih jaslic prvič organiziral časopis Kmečki glas, leta 1994 pa Družina. Razširjene so tudi druge lokalne, vseslovenske in mednarodne razstave, včasih povezane tudi z izbori najlepših jaslic. Razstavo jaslic vsako leto organizira Društvo ljubiteljev jaslic Slovenije. Med bolj znane sodita razstavi jaslic v frančiškanskem samostanu na Sveti gori (od leta 2001) in v Zavodu Marianum v Veržeju (od 2008). Nekateri izdelovalci jaslic iz Slovenije sodelujejo tudi na razstavah v tujini. Leta 2000 je začel v Frančiškanskem samostanu na Brezjah delovati Muzej jaslic Brezje, v njem so na ogled jaslice z različnih koncev sveta. Širša javnost si lahko ogleda tudi nekatere izjemne družinske jaslice (npr. Tekčeve jaslice v Trziču) in jaslice nekaterih zbiralcev (npr. Tozonove v Kazljah). Leta 1995 je začela izhajati revija Jaslice, namenjena ljubiteljem in postavljalcem jaslic.

Prve dokumentirane jaslice so v Sloveniji postavili leta 1641 v cerkvi v Gornjem Gradu, leta 1644 pa v jezuitski cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani. V 18. stoletju so bile znane omarične jaslice klaris iz Velesovega. Od 1782 so 1804 je Jožef II. prepovedal cerkvene jaslice, obdržale so se le v samostanih. Iz cerkev so se jaslice širile v plemiške domove, v 18. stoletju še v meščanske in na začetku 19. stoletja v kmečke domove, najprej na Gorenjskem. Drugod so bile v splošni rabi šele med obema svetovnima vojnama.

V preteklosti so bile v cerkvah razširjene predvsem odrske jaslice s poslikanimi, iz desk izžaganimi figurami, in omarične jaslice, razširjene tudi v meščanskih domovih. V večini meščanskih in kmečkih domov so najprej postavljali papirnate jaslice, potem tudi figuralne iz lesa, mavca ali gline. Med svetovnima vojnama so bile na voljo tudi kartonske jaslične figure za izrezovaje slovenskih umetnikov. »Jugoslovanske jaslice« je leta 1919 ustvaril Maksim Gaspari, za njim tudi Tone Kralj, France Gorše in drugi.

Datacija:

druga četrtina 17. stol., 1641 (omemba), 1644

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **OSTALO (OSTALO)**

Opis lokacije:

Slovenija

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: 0 X: 0

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev; posamezni nosilci se ne evidentirajo v registru

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00100.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Anja Jerin, 2015

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija, umetnostna zgodovina

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Tako izdelovanje kot postavljanje jaslic imata v Sloveniji večstoletno tradicijo, razširjeno med vsemi družbenimi sloji. Kot osrednji način praznovanja Jezusovega rojstva in božiča kot verskega praznika je postavljanje jaslic razširjeno v različnih okoljih, od doma in cerkev do javnih prostorov in narave. Izdelovanje jaslic in jasličnih figur je ustvarjalna dejavnost, v katero se vključujejo amaterski izdelovalci, rokodelci in umetniki. Ustvarjalnost se kaže tudi v postavljanju jaslic, še posebej ko gre za dopolnjevanje likov in panoramske pokrajine.

Izdelovanje in postavljanje jaslic v različna okolja ter uprizarjanje živih jaslic so razširjeni po celotni Sloveniji, tako v ruralnem kot v mestnem okolju. Prispevajo k povezovanju družine, verskih, interesnih in lokalnih skupnosti. Nov zagon je jasličarstvo dobilo konec 20. stoletja, to se med drugim kaže tudi v nekaterih novejših tipih jaslic, novih načinih njihovega predstavljanja javnosti in v povezovanju ljubiteljev jaslic.

Jaslice so pomemben element praznovanja božiča kot verskega praznika, vendar jih kot simbol božično-novoletnega časa srečamo tudi v domovih nevernih.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **centroid ni določen**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **14.12.2021**

Št.: **Rzd-01-21-00047-03**

Razlog:

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI